

**XXI међународни научни скуп „Правнички дани –
Проф. др Славко Царић“
„ОДГОВОРИ ПРАВНЕ НАУКЕ НА ИЗАЗОВЕ САВРЕМЕНОГ
ДРУШТВА“**

**XXI International Scientific Conference „Legal days –
Prof. Slavko Carić, PhD“
"THE RESPONSES OF LEGAL SCIENCES TO THE CHALLENGES OF
MODERN SOCIETY"**

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
The University of Business Academy in Novi Sad
The Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad

Нови Сад, 04. и 05. октобар 2024.

Зборник радова са XXI међународног научног скупа
„Правнички дани – Проф. др Славко Царић“

„ОДГОВОРИ ПРАВНЕ НАУКЕ НА ИЗАЗОВЕ САВРЕМЕНОГ ДРУШТВА“

04. и 05. октобар 2024. године у Новом Саду,
у организацији Универзитета Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду

Издавач:

Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Гери Кароља бр. 1, телефон: 021/ 400 - 499
Web: www.pravni-fakultet.info

Рецензенти:

Др Милан Почуча редовни професор	Др Сања Шкорић ванредни професор
Др Владимир Козар редовни професор	Др Јоко Драгојловић ванредни професор
Др Јелана Матијашевић редовни професор	Др Маријана Младенов ванредни професор
Др Милош Марковић редовни професор	Др Ненад Бингулац ванредни професор
Др Предраг Мирковић редовни професор	Др Марко Станковић ванредни професор
Др Дарко Голић редовни професор	Др Далибор Крстинић ванредни професор
Др Јелена Шогоров Вучковић редовни професор	Др Ненад Стефановић ванредни професор
	Др Дејан Логарушић ванредни професор

За издавача:

Др Милан Почуча, редовни професор

Уредник:

Др Милан Почуча, редовни професор

Штампа:

Граф 021, Нови Сад

Тираж: 150

ISBN 978-86-86121-64-6

Научни одбор:

ПРОФ. ДР МИЛАН ПОЧУЧА - председник Научног одбора

Декан Правног факултета за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРКО ЦАРИЋ

Декан Факултета за економију и инжењерски менаџмент, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ЦАРИЋ

Председник Савета Универзитета Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИРКО КУЛИЋ

Професор емеритус на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА ДУКИЋ МИЈАТОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ПРЕДРАГ МИРКОВИЋ

Председник Савета Правног факултета за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР МАРИЈАНА МЛАДЕНОВ

Продекан за међународну сарадњу на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЗОРАН ПАВЛОВИЋ

Шеф Кривичноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ДАРКО ГОЛИЋ

Шеф Теоријске и јавноправне катедре на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА МАТИЈАШЕВИЋ

Продекан за науку на Правном факултету за привреду и правосуђе, Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР КОЗАР

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР САЊА ШКОРИЋ

Продекан за наставу на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ

Ванредни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЦАТИЕВ

Шеф катедре Кривичноправних наука Руске академије за адвокатуру и
нотаријат | Руска Федерација

ПРОФ. ДР БРАНКО ВУЧКОВИЋ

Председник Удружења за кривично право и криминалну политику Црне Горе
| Република Црна Гора

ПРОФ. ДР ВЕСНА ВУЧКОВИЋ

Судија Врховног суда Црне Горе | Република Црна Гора

PROF. DR DR. WOLFGANG ROHRBACH

Akademik Evropske akademije nauka u Salzburgu | Austrija

PROF. DR. AMER FAKHOURY

Dean College of Law American University in the Emirates | Ujedinjeni Arapski
Emirati

ДОЦ. ДР БРАНИСЛАВ ДУДИЋ

Доцент на Факултету за менаџмент, Универзитет Коменски Братислава
| Република Словачка

ПРОФ. ДР ЗОРАН ФИЛИПОВСКИ

Проректор за међународну сарадњу, Интернационални „Vision”
Универзитет | Северна Македонија

PROF DR KONSTANTINOS KOUROUPIS

University Frederik | Kipar

DR VIKTÓRIA CSIZMADIÁNÉ CZUPPON

Viši naučni saradnik, Poslovno-ekonomski fakultet, Univerzitet u Panoniji
| Mađarska

DOC. DR. SC. SANJA GONGETA, PROF. STRUČ. STUD.

Prodekanica za stručni naučnoistraživački rad i međunarodnu saradnju
Veleučilište Lavoslav Ružička u Vukovaru | Republika Hrvatska

PROF DR CRISTINA ELENA POPA TACHE

Fakultet za psihologiju, bihejvioralne i pravne nauke, Univerzitet "Andrei Sagun",
Akademija za ekonomske studije u Bukureštu | Rumunija

PROF DR ADELA DANAJ

Viši predavač na Političkim naukama i međunarodnim odnosima, Predsedavajući
Centra za istraživanje, projekte i inovacije, Univerzitet Njujork u Tirani | Albanija

PROF. DR VALENTINA RANALDI

Pravni fakultet, Univerzitet "Niccolò Cusano" | Italija

ПРОФ. ДР НЕБОЈША ШАРКИЋ

Професор емеритус Правног факултета, Универзитета Унион у Београду
| Република Србија

ПРОФ. ДР ВЛАДИМИР ЧЛОВИЋ

Директор Института за упоредно право у Београду | Република Србија

ПРОФ. ДР МИЛОШ МАРКОВИЋ

Редовни професор на Правном факултету за привреду и правосуђе,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду | Република Србија

Организациони одбор:

ПРОФ. ДР ЈОКО ДРАГОЈЛОВИЋ - ПРЕДСЕДНИК ОРГАНИЗАЦИОНОГ ОДБОРА

ПРОФ. ДР ИВАН ЈОКСИЋ

ПРОФ. ДР ЈЕЛЕНА СТОЛШИЋ ДАБЕТИЋ

ПРОФ. ДР НЕНАД БИНГУЛАЦ

ПРОФ. ДР НЕНАД СТЕФАНОВИЋ

ПРОФ. ДР МАРКО СТАНКОВИЋ

ПРОФ. ДР ДАЛИБОР КРСТИНИЋ

ДОЦ. ДР МАЈА ПЕТРОВИЋ

ДР ИСИДОРА МИЛОШЕВИЋ

МСП АЊА КОПРИВИЦА

МР МАРА ДЕСПОТОВ

МСП ТАМАРА КРСТИЋ

Секретар:

МСП АЊА КОПРИВИЦА, асистент

УДК: 347.61:343.1
DOI: 10.5937/PDSC24483K

Др Далибор Крстинић, ванредни професор
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
e-mail: krstnicdalibor@yahoo.com

Др Јоко Драгојловић, ванредни професор
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
e-mail: jokodragojlovic@gmail.com

КРИВИЧНОПРАВНЕ И НАСЛЕДНОПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ ЗАКОНСКОГ ИЗДРЖАВАЊА

Абстракт:

Једно од најважнијих питања у свим савременим друштвима је свакако уређивање положаја деце и њихових права. Минимум који се мора обезбедити у складу са начелом најбољег интереса детета мора гарантовати деци да имају могућности да задовољавају своје основне животне потребе као што су: здравље, образовање, васпитање, изражавање личног мишљења, бављење спортом, испуњење културних и социјалних потреба. На неједнак положај деце како у свету тако нажалост и у Србији, утичу бројни фактори, културолошки, традиционални, религијски, економски, образовни, и многи други. Важно је нагласити да начело најбољег интереса детета представља водеће и примарно начело у области права дететета и породичног права. Устав Републике Србије предвиђа да се права детета и њихова заштита уређују Законом, те се тако чланом 66. Устава прецизира да породица, мајка, и самохрани родитељ, те дете у Републици Србији уживају посебну заштиту у складу са Законом.

Предмет овога рада су кривичноправне и наследноправне последице законског издржавања. У раду аутори ће посебан акценат ставити на правни институт алиментационог фонда као једно од квалитетнијих решења у компаративним законодавствима у области породичноправне заштите. Примарни задатак овог фонда је пружање социјалне заштите деци из угрожених категорија. У земљама где постоје организовани системи алиментационих

фондова, држава у циљу заштите интереса детета, исплаћује детету одређени износ издржавања а на себе преузима регресно потраживање према даваоцу издржавања. Циљ рада је да се посебно истакне важност јасног и прецизног нормирања овог изузетно осетљивог и важног питања обзиром да је реч о угроженим социјалним категоријама као и лицима која нису способна да се самостално брину о својим правима. Предлог за увођење овог института постављен је управо ради очекиваног наставка на Грађанском Законнику Републике Србије у делу уређења породичноправних односа.

Кључне речи: *дете, најбољи интерес детета, законско издржавање, алиментациони фонд, породичноправна заштита, кривичноправна заштита.*

1. Опште разматрање

Модерно доба са собом носи и нове модерне изазове како за породицу тако и њене чланове. У нашој земљи начело најбољег интереса детета представља водеће и примарно начело у области права детета и породичног права.¹ Устав Републике Србије² предвиђа да се права детета и њихова заштита уређују Законом, те се тако чланом 66. Устава прецизира да породица, мајка, и самохрани родитељ, те дете у Републици Србији уживају посебну заштиту у складу са законом.³ Стога је и предмет овога рада усмерен на кривичноправне и наследноправне последице законског издржавања са посебним акцентом на алиментациони фонд.

Чињенично је стање да је некад утуживање једини начин да се несавестан родитељ натера судским путем платити издржавање.⁴ Многи самохрани родитељи нажалост веома често одустају од спора, из разлога великих трошкова, дуготрајности и неизвесности поступка. Нажалост ни актуелна казнена политика нити судско гоњење према актуелној пракси не могу у

¹ Више у: Јанчић, М. & Пејак Прокеш О. (2018). Начело најбољег интереса детета, *Правни живот*, вол. 67, бр. 10, стр. 5-22.

² *Сл. гласник*, бр. 98/2006 и 115/2021.

³ А у члану 27. Конвенције о правима детета се наводи: „Стране уговорнице признају право сваког детета на животни стандард који одговара дететовом, физичком, менталном, духовном, моралном и социјалном развоју родитеља и другим који одговарају за дете имају првенствену одговорност да осигурају у оквиру својих способности и финансијских могућности услове живота потребне за развој детета...“⁴. Детаљније о Конвенцији о правима детета видети у: Вучковић Шаховић, Н. (2009). Двадесет година година Конвенције о правима детета, *Правни живот*, вол. 58, бр. 10, стр. 1033-1047 и Вучковић Шаховић, Н. (2011). Конвенција о правима детета, У: *Темељи модерне демократије: избор декларација и повеља о људским правима: (1215-1990)*, Београд: Завод за уџбенике: Досије студио, стр. 541-548.

⁴ Арсић, Ј. & Панић, М. (2018). Анализа проблема у заштити најбољег интереса детета у извршењу судских одлука у породичним стварима, У: *Зборник стручних анализа правних аката у области људских права* (стр. 236-251). Београд : Кућа људских права.

потупности натерати родитеља да плаћа издржавање. Родитељ који не плаћа издржавање да би избегао своје обавезе, често измишља разна оправдања, од прибављања потврда о незапослености до пребацивања личне имовине на чланове фамилије, родитеље, браћу, сестре и друге рођаке. Спремност ради неизвршења ове обавезе понекад сеже толико далеко да су обавезници за неплаћене алиментације спремни да са својим послодавцима праве договоре, да их пријаве на минималац, затим доносе потврде да су болесни и да плаћају скупе лекове, и једноставно игноришу судску одлуку. За неплаћене алиментације у Србији најчешће изричу се условне казне или казне одложеног гоњења уз услов плаћања дуга на рате.

Оснивање и увођење алиментационог фонда у наш правни систем би могло бити решење проблема. Овај фонд као институт не би био потпуна новина у нашем правном систему. У неком мало другачијем облику али са истом функцијом, ишчекао је из нашег законодавства током 80-их година. Алиментациони фонд тада имао је превасходно социјалну заштиту и био замишљен као могућност да се бар делимично обезбеди заштита и социјални мир деци из угрожених категорија.⁵ Када давалац издржавања не би био у могућности, односно не бих хтео или ни био доступан да плаћа издржавање, пропис је предвиђао да се у циљу заштите интереса детета⁶ уместо њега појави држава која ће утврђени износ издржавања исплатити детету. А након тога држава би преузела регресно потраживање према даваоцу издржавања и тако намирила дато издржавање. Према појединим ауторима фонд који би се у ове сврхе направио пунио би се наплатом дуга увећаног за 15 посто, што према појединим мишљењима није довољно за егзистенцију односно одрживост оваквог фонда. Почетна средства би свакако морала да буду обезбеђена из буџета, а одрживост од регреса који би се наплатио од родитеља дужника и из буџета уколико то изостане или не буде успешно. Донације су такође један од могућих допунских извора финансирања.

Данас смо нажалост у ситуацији да велики број родитеља неизвршава своју обавезу.⁷ Тако доводећи до бројних проблема не само у домену социјалне заштите већ и уопште у функционисању породице којој припада издржавано

⁵ Новаковић, У. (2016). Алиментациони фонд према Преднацрту Грађанског законика Србије, *Правни живот*, вол. 65, бр. 10, стр. 103-122

⁶ О правима детета и најбољем интересу детета у односу на родитеље више у: Николић, А. & Шаркић, Н. (2022). Права детета и одређивање најбољег интереса детета, *Избор судске праксе*, 31(3), стр. 10-17.

⁷ Више у: Ковачек Станић, Г. (2015). Најбољи интерес детета: законска претпоставка за одређивање наизменичног боравишта детета као облика заједничког вршења родитељског права, У: *Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније : тематски зборник*. Књ. 3, Нови Сад : Правни факултет, Центар за издавачку делатност, стр. 137-156.

лице. Немогућност остваривања школовања, затим отежани услови васпитања као и отежана адаптација у друштву и томе сл.⁸

2. Кривичноправне последице недавања издржавања

Имајућу у виду да је издржавање специфична категорија, која је истовремено предмет обраде различитих научних дисциплина, ми ћемо се у овом раду више фокусирати на кривично правне и наследноправне последице наведене појаве преваходно када је реч о небризи родитеља над малолетним дететом.

Кривично дело Недавање издржавања предвиђено је чланом 195 Кривичног законика ("Службени гласник РС", бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009) и спада према критеријуму заштитног објекта у групу кривичних дела против брака и породице. Овог кривично дело није новина, оно је још 1951. установљено у тада важећем Кривичном законнику, под мало другачијим називом „кривично дело неплаћања алиментације“. Касније је дошло до измене назива овог кривичног дела у кривично дело „избегавање давања издржавања“ и у ранијем Кривичном закону Републике Србије, било је прописано у члану 119. Новим Кривичним Закоником од 1. јануара 2006. године, који се са изменама и допунама примењује и данас, такође је прописано ово кривично дело без суштинских измена, једино је дошло до измене законског назива дела, који је промењен у кривично дело недавање издржавања, и за основни облик извршења прописана је новчана казна или казна затвора до једне године.

У глави XIX Кривичног законика Републике Србије⁹ (у даљем тексту: КЗ) налазе се кривична дела против брака и породице. Када је реч о кривичном делу које је саставни део нашег истраживања, односно Кривично дело недавање издржавања, оно је регулисано у чл. 195 КЗ и код истог можемо разликовати основни (став 1) и тежи облик (став 3). Став 1 чл. 195 КЗ гласи: „Ко не даје издржавање за лице које је по закону дужан да издржава, а та дужност је утврђена извршном судском одлуком или извршним поравнањем пред судом или другим надлежним органом, у износу и на начин како је то одлуком односно поравнањем утврђено, казниће се новчаном казном или затвором до једне године“.¹⁰

⁸ Арсић, Ј. & Панић, М. (2016). Заштита најбољег интереса детета принудним путем, У: *Општи оквир за спровођење права детета у Србији и положај посебно осетљивих група деце*, Београд: Центар за унапређивање правних студија, стр. 171-197.

⁹ „Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/05, 88/05 и 107/05

¹⁰ Ćorović, E. (2008). *Krivično delo nedavanje izdržavanja - teorijski i praktični aspekti. Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad, 42(3), 363-379.*

На основу наведеног можемо закључити да се кривично дело састоји у недавању издржавања за лице које је учинилац по закону дужан да издржава. У складу са тиме радња извршења је постављена као нечињење односно пропуштање учиниоца да даје издржавање за лице које је *ex lege* дужан да издржава. Важно је истаћи да иако је реч о ускраћивању (односно недавању) законског издржавања, неопходно је да је дужност давања издржавања утврђена извршном судском одлуком или извршним поравнањем пред судом или другим надлежним органом. На основу законске одредбе недвосмислено произилази да кривично дело постоји уколико учинилац не даје издржавање у износу и на начин како је то одлуком, односно поравнањем утврђено.¹¹

Биће кривичног дела постављено на овакав начин изазива одговарајуће теоријске и практичне дилеме. Радња извршења одређена као недавање издржавања у износу и на начин како је то утврђено одлуком односно поравнањем није у складу са супсидијарном природом кривичноправне заштите. Супсидијарност кривичноправне заштите се огледа у томе да кривично право не треба да преузима задатке који се могу остварити лакшим мерама присиле или без ње,¹² или да поједноставимо, кривичноправна заштита треба да буде последње средство (*ultima ratio*) у заштити одређених вредности.¹³

Најчешће у пракси се дешава да ово кривично дело чини онај родитељ који је пресудом о разводу брака обавезан да даје издржавање за своју малолетну децу или пунолетну децу која се налазе на редовном школовању, а најкасније док дете не наврши 26. годину живота, а он своју обавезу уопште не испуњава или је испуњава, али само делимично и са приличним закашњењем. Као облик кривице, потребан је умишљај, тј. свест и воља учиниоца да не даје издржавање за лице које је по закону дужан да издржава, као и свест о забрањености дела. У пракси се јављају неке специфичне ситуације, нпр. када има више поверилаца издржавања, има онолико кривичних дела колико има тих поверилаца издржавања. Односно, ако је родитељ дужан по извршној пресуди или поравњању да издржава два детета, а уопште не даје издржавање, постојаће два кривична дела недавања издржавања.

Када је реч о евентуалној застарелости извршења овог дела, оно има своје специфичности, превасходно из разлога што кривично дело недавање издржавања спада у групу трајних кривичних дела, која се врше у

¹¹ Ibid

¹² Ваčić, F., *Kazneno pravo, Opći dio, Peto prerađeno i prošireno izdanje*, Informator, Zagreb, 1998, str. 7.

¹³ Stojanović, Z., *Komentar Krivičnog zakonika, „Službeni glasnik“*, Beograd, 2006, str. 31.

континуитету, односно у дужем временском периоду, те се његовим извршењем ствара противправно стање, које траје одређено дуже или краће време. Обавеза учиниоца, односно дужника издржавања, траје све до момента престанка законске обавезе издржавања, а наступање застарелости кривичног гоњења за неки период не утиче на постојање дела за радње за које није наступила застарелост и за те радње окривљени се оглашава кривим. Прописана казна за овај облик је новчана казна или казна затвора до две године. Поступак се покреће подношењем кривичне пријаве од стране поверилаца издржавања, односно законског заступника малолетне деце, односно њиховог пуномоћника. Уз кривичну пријаву требало би приложити и правноснажну и извршну судску одлуку, односно поравнање. Након пријема кривичне пријаве, надлежно јавно тужилаштво хитно поступа, јер су оштећени малолетници, а њихова заштита и најбољи интерес деце ужива посебну кривичноправну заштиту. Нужно је, пре свега, испитати наводе кривичне пријаве, што се чини подношењем захтева за прикупљање потребних обавештења из члана 282 Законика о кривичном поступку надлежној полицијској станици, а ради обављања разговора са пријављеним лицем. Након што у својој изјави пријављени потврди да не даје издржавање, у зависности од висине доспелих и неплаћених износа издржавања, као и тренутне финансијске ситуације даваоца издржавања, односно осумњиченог, могуће су две варијанте:

А) Да тужилаштво према осумњиченом примени одлагање кривичног поступка из члана 283 Законика о кривичном поступку, а то значи да му наложи да у одређеном року, који не може бити дужни од године дана исплати доспеле обавезе издржавања или

Б) Да наводе кривичне пријаве истражи, те да евентуално саслуша осумњиченог, испита оштећеног, односно његовог законског заступника, и евентуално нареди економско-финансијско вештачење у циљу утврђивања укупног износа доспелих обавеза издржавања, те да одлучи да ли ће оптужити окривљеног или ће, пак одбацити кривичну пријаву.

У првој ситуацији, ако осумњичени испуни своју обавезу, тужилаштво ће одбацити кривичну пријаву, а у другој, након спроведених истражних радњи, уколико се финансијска ситуација осумњиченог у међувремену поправи и он изрази спремност да испуни доспеле обавезе издржавања и према њему ће бити одложено кривичног гоњење. У супротном, против осумњиченог биће поднет оптужни предлог суду, који ће након одржаног главног претреса донети пресуду. У пресуди суд ће уколико нађе да је окривљени крив за кривично дело за које је оптужен, огласити га кривим и изрећи му кривичну санкцију по закону. Најчешће је то условна осуда, а то значи да суд окривљеном утврђује казну затвора, и истовремено одређује да се тако утвђена казна неће извршити

уколико окривљени у остављеном року не исплати заостале обавезе издржавања. Ово управо прописује и члан 195 став 4 Кривичном закону, по ком ако изрекне условну осуду, суд може одредити обавезу учиниоцу да измири доспеле обавезе и да уредно даје издржавање.

Уколико с друге стране, суд нађе да окривљени није крив за учињено кривично дело, ослободиће га од оптужбе, а ако окривљени у току главног претреса испуни своје доспеле обавезе издржавања, тужилаштво може одустати од даљег кривичног гоњења, а суд ће донети пресуду којом се оптужба одбија.

Основни циљ самог поступка није репресија окривљеног због учињеног кривичног дела, него утицање на њега да исплати заостале обавезе издржавања и да их убудуће редовно испуњава, јер је то у најбољем интересу оштећеног, чија егзистенција зависи од тих материјалних средстава.

- ***Квалификовани облик***

Тежи облик овог кривичног дела постоји у случају да су за издржавано лице наступиле тешке последице, а казна је самим тим оштрија - казна затвора од од три месеца до три године, што прописује став три овог цлана.

- ***Основ за искључење постојања кривичног дела***

Код овог кривичног дела специфично је и то да се учинилац неће казнити ако из оправданих разлога није давао издржавање. Оправдани разлози за недавање издржавања у смислу члана 195 став 2 у вези са ставом 1 Кривичног законика искључују постојање кривичног дела, а не представљају основ за ослобађање од казне. Дакле, реч је о посебном основу искључења противправности, као конститутивном елементу кривичног дела, поред радње извршења, предвиђености у закону и кривице, тако да када постоје оправдани разлози за недавање издржавања неће постојати кривично дело, док ослобађање од казне подразумева постојање кривичног дела.

3. Наследноправне последице законског издржавања

У пракси је приметан одређен број тужби које за предмет имају потраживање утврђења да је законски или тестаментарни наследник недостојан за наслеђивање. Закон о наслеђивању Републике Србије је недостојност за наслеђивање регулисао на следећи начин: Не може наследити на основу закона или завештања, нити стећи какву корист из завештања (недостојан је):

1) онај ко је умишљајно усмртио оставиоца, или је то покушао;

2) онај ко је принудом, претњом или преваром навео оставиоца да сачини или опозове завештање или неку његову одредбу, или га је у томе спречио;

3) онај ко је у намери спречавања оставиочеве последње воље уништио или сакрио његово завештање, или га је фалсификовао;

4) онај ко се теже огрешио о законску обавезу издржавања оставиоца, или му је ускратио нужну помоћ;

Суд на недостојност пази по службеној дужности.

Приликом одлучивања у овој врсти поступака потребно је утврдити да ли су испуњени услови из чл. 4. став 1. тачка 4. Закона о наслеђивању¹⁴, којим је прописано да не може да наследи на основу закона или завештања, нити да стекне какву корист из завештања (недостојан је) онај ко се теже огрешио о законску обавезу издржавања оставиоца или му је ускратио нужну помоћ. У смислу наведене одредбе, да би наследник био проглашен недостојним за наслеђивање због тога што се теже огрешио о законску обавезу издржавања оставиоца, потребно је да су испуњена два услова.

Први је дужност наследника да издржава оставиоца по закону, а други да се наследник теже огрешио о ту законску обавезу. Први услов је испуњен ако наследник спада у круг лица која су по Породичном закону дужна да издржавају оставиоца.

Што се тиче другог услова, тј. теже огрешење о законску обавезу издржавања, суд треба да је утврди у сваком конкретном случају према околностима. За оцену тежег огрешења треба сагледати околности у којима су се налазили и оставилац и наследник, те на основу тога закључити какве је све потребе имао оставилац. У сваком случају треба утврдити да ли је наследник неоправдано грубо пропуштао да извршава најзначајније чинидбе које произлазе из законске обавезе издржавања.

Породични закон из 2006.¹⁵ године разликује издржавање између супружника¹⁶, издржавање између ванбрачних партнера¹⁷, мајке детета, издржавање између родитеља и детета (малолетног и пунолетног), и између сродника.

¹⁴ (1995-2003) Закон о наслеђивању. *Službeni glasnik RS*, br. 46/93, 101/03

¹⁵ Породични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015

¹⁶ Роџића, М. (2013). Naslednopravni položaj брачног друга. *Megatrend revija*, 10(3), 197-214.

¹⁷ Роџића, М. (2010). Zakonsko izdržavanje брачних и ванбрачних партнера. *Pravo - teorija i praksa*, 27(3-4), 79-93.

- ***Издржавање малолетног детета***

Када је реч о издржавању малолетног детета, малолетно дете има право на издржавање од родитеља, али и од других крвних сродника у правој усходној линији уколико родитељи нису живи или ако немају довољно средстава за издржавање.

Битно је нагласити да се родитељи не могу ослободити законске обавезе издржавања своје деце. Према судској пракси усаглашен је став да су родитељи дужни доприносити издржавању своје деце и на штету властитог издржавања. Ради остварења тог циља од родитеља се очекује да уложе посебне напоре у остваривању зараде.

- ***Издржавање пунолетног детета***

Осим малолетног детета, право на издржавање има и пунолетно дете које је неспособно за рад, а нема довољно средстава за издржавање, све док такво стање траје. Право на издржавање има и пунолетно дете које се редовно школује, али најкасније до навршене 26 године живота. Пунолетно дете нема право на издржавање ако би прихватање његовог захтева за издржавање представљало очигледну неправду за родитеља, одн. друге крвне сроднике.

4. О алиментационом фонду

По мишљењу све већег броја аутора, алиментациони фонд би требао да се формира као правно лице у циљу издржавања оне деце чије се издржавање није могло обезбедити у законом предвиђеној процедури. Алиментациони фонд би био организациони део при Министарству надлежном за послове породичноправне заштите, а средства за рад фонда би се обезбеђивала из буџета Републике Србије, уз могућност да прикупљају и из средстава донација домаћих и страних физичких или правних лица као и многих других начина прикупљања средстава, као нпр. средстава добијених продајом трајно одузете имовине проистекле из кривичних дела, средстава прибављених закључењем споразума о признавању кривичних дела итд. Правна природа алиментационог фонда је заправо регресно потраживање које се трансферује на државу обзиром да је она у име даваоца издржавања исплатила износ који је утврђен извршном исправом, а односи се на издржавање.¹⁸ Примарна идеја фонда је свакако да се

¹⁸ Драшкић, М. (2014). Право на регрес родитеља који је сам издржавао дете, У: *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије: зборник радова: књ. 4* (стр. 25-35), Београд: Правни факултет.

превасходно обезбеди издржавање деце, такође отварају се и многе друге могућности коришћења фонда као што су, издржавање родитеља од стране деце, браће сестара и других сродника.

Када је реч о покретању поступка, Основни услов за покретање поступка обраћањем алиментационом фонду требало би да буде постојање извршне исправе којом је утврђена обавеза за плаћање издржавања. Кад секундарни услов наводи се чињеница да извршни дужник односно лице које не поступка по извршној исправи (родитељ) не извршава плаћање односно избегава плаћање утврђеног издржавања. Акт којим се утврђивало право на коришћење средстава из алиментационог фонда достављао би се алиментационом фонду који би исплаћивао главно потраживање са споредним потраживањима извршном повериоцу у складу са извршном исправом. А то су пре свега главни износ издржавања, евентуални трошкови поступка и то за период који је утврђен извршном исправом.

Исплатом извршном повериоцу, алиментациони фонд стиче право да покрене поступак извршења према извршном дужнику односно родитељу који не плаћа издржавање.¹⁹ У том случају нема потребе за новим парничним поступком, већ би се одлука алиментационог фонда о исплати требала третирати као извршна исправа. Закон о извршењу и обезбеђењу предвиђа могућност да је извршна исправа и друга одлука суда или државног органа која је посебним законом предвиђена као извршна исправа.²⁰

Инволвирање државе у круцијална питања као што је издржавање малолетне деце треба се схватити као изузетак и као социјална категорија односно хуманост једне савремене социјалне државе која је спремна да прискочи у помоћ угроженим социјалним категоријама када им је та помоћ најпотребнија.

¹⁹ Шаркић, Н. & Почуча, М. & Крстинић Д. (2023). Неопходност увођења алиментационог фонда у нашем правном систему, У: Актуелна питања савременог законодавства и правосуђа : Зборник радова са Саветовања правника, Будва, 2–6. јун 2023. године. Удружење правника Србије : Регула, Београд, стр. 27-43

²⁰ Детаљније погледати Закон о извршењу и обезбеђењу и то одредбе уз Главу V о извршењу одлука из породичних односа у Шаркић, Н. & Николић, М. (2022). Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу: судска пракса и прописи с посебним додатком о грађанском извршном поступку: према стању законодавства од 1. јула 2022. године, Београд: Службени гласник : Правни факултет Универзитета Унион.

Закључак:

Једно од најважнијих питања у свим савременим друштвима је свакако уређивање положаја деце и њихових права. Минимум који се мора обезбедити у складу са начелом најбољег интереса детета мора гарантовати деци да имају могућности да задовољавају своје основне животне потребе као што су: здравље, образовање, васпитање, изражавање личног мишљења, бављење спортом, испуњење културних и социјалних потреба. На неједнак положај деце како у свету тако нажалост и у Србији, утичу бројни фактори. Устав Републике Србије²¹ предвиђа да се права детета и њихова заштита уређују Законом, те се тако чланом 66. Устава прецизира да породица, мајка, и самохрани родитељ, те дете у Републици Србији уживају посебну заштиту у складу са Законом. И поред оваквог нормирања и даље у Србији постоји велики број деце који се налази на егзистенцијалној ивици, управо због недовољно ефикасног система заштите када је у питању остваривање издржавања од стране родитеља којем је то издржавање утврђено судском одлуком. У раду су наведене одређене кривичноправне и наследноправне последице недавања издржавања у виду санкција, чији примарни циљ није репресија ка извршном дужнику већ превенција ради правилног извршења родитељске дужности издржавања сопственог детета. Постојеће кривичноправне и наследноправне санкције нажалост нису сто постотна гаранција да ће до извршења издржавања и доћи, стога се изнова морају пронаћи нова и модернија решења која гарантују већи степен социјалне заштите за угрожене категорије. У раду смо управо из наведених разлога покушали указати на предности имплементације и примене механизма алиментационог фонда. Деца која не живе са својим родитељима, или живе у заједници са једним родитељем, морају имати гаранције од државе о установљавању бар минималних услова да се њихова егзистенција обезбеди, што конкретно значи значи да је држава у обавези да делотворним механизмом обезбеди наплату сваког потраживања из обавезе законског издржавања, а примарно када је реч о издржавању малолетне деце. Увођење овог института у наш правни систем, с једне стране била би озбиљна мера социјалне подршке и социјалне заштите угрожених категорија, а са друге гаранција правичности, јер дете није ни одговорно нити може сносити последице лошег родитељства.

²¹ Устав Републике Србије, *Сл. гласник*, бр. 98/2006 и 115/2021.

Dalibor Krstinić, PhD, Associate Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad,
University Business Academy in Novi Sad

Joko Dragojlović, PhD, Associate Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad,
University Business Academy in Novi Sad

CRIMINAL AND INHERITANCE CONSEQUENCES OF LEGAL MAINTENANCE

Abstract:

One of the most important issues in all modern societies is certainly regulating the position of children and their rights. The minimum that must be ensured in accordance with the principle of the best interest of the child must guarantee that children have the opportunity to meet their basic life needs such as: health, education, upbringing, expression of personal opinion, playing sports, fulfillment of cultural and social needs. The unequal position of children both in the world and unfortunately in Serbia is influenced by numerous factors, cultural, traditional, religious, economic, educational, and many others. It is important to emphasize that the principle of the best interest of the child is the leading and primary principle in the field of children's law and family law. The Constitution of the Republic of Serbia foresees that the rights of the child and their protection are regulated by the Law, so Article 66 of the Constitution specifies that the family, mother and single parent, and the child in the Republic of Serbia enjoy special protection in accordance with the Law.

The subject of this paper is the criminal law and inheritance law consequences of legal support. In the paper, the authors will place special emphasis on the legal institution of the alimony fund as one of the better solutions in comparative legislation in the field of family law protection. The primary task of this fund is to provide social protection to children from vulnerable categories. In countries where there are organized systems of alimony funds, the state, in order to protect the interests of the child, pays the child a certain amount of child support and assumes recourse against the child support provider. The aim of the paper is to highlight the importance of clear and precise regulation of this extremely sensitive and important issue, given that it concerns vulnerable social categories and persons who are not capable of independently taking care of their rights. The proposal for the introduction of this institute was made precisely because of the expected continuation of the Civil Code of the Republic of Serbia in the part regulating family law relations.

Keywords: *child, best interest of the child, legal maintenance, alimony fund, family law protection, criminal law protection.*

Литература:

1. Арсић, Ј. & Панић, М. (2018). Анализа проблема у заштити најбољег интереса детета у извршењу судских одлука у породичним стварима, У: *Зборник стручних анализа правних аката у области људских права* (стр. 236-251). Београд : Кућа људских права.
2. Арсић, Ј. & Панић, М. (2016). Заштита најбољег интереса детета принудним путем, У: *Општи оквир за спровођење права детета у Србији и положај посебно осетљивих група деце*, Београд: Центар за унапређивање правних студија, стр. 171-197.
3. Влада Републике Србије, Комисија за израду Грађанског законика (2011). Грађански законик Републике Србије. Књ. 3, Породични односи: преднацрт, Београд : Генерални секретаријат Владе.
4. Вучковић Шаховић, Н. (2009). Двадесет година година Конвенције о правима детета, *Правни живот*, вол. 58, бр. 10, стр. 1033-1047
5. Вучковић Шаховић, Н. (2011). Конвенција о правима детета, У: *Темељи модерне демократије: избор декларација и повеља о људским правима: (1215-1990)*, Београд: Завод за уџбенике: Досије студио, стр. 541-548.
6. Ваčić, Ф., *Kazneno pravo, Opći dio*, Peto prerađeno i prošireno izdanje, Informator, Zagreb, 1998, str. 7.
7. Ćorović, Е. (2008). Krivično delo nedavanje izdržavanja - teorijski i praktični aspekti. *Zbornik radova Pravnog fakulteta, Novi Sad*, 42(3), 363-379.
8. Роџућа, М. (2013). Naslednopravni položaj bračnog druga. *Megatrend revija*, 10(3), 197-214.
9. Стојановић, З., *Komentar Krivičnog zakonika*, „Službeni glasnik“, Beograd, 2006, str. 31.
10. Закон о наслеђивању, "Сл. гласник РС", бр. 46/95, 101/2003 - одлука УСРС и 6/2015
11. Јанчић, М. & Пејак Прокеш О. (2018). Начело најбољег интереса детета, *Правни живот*, вол. 67, бр. 10, стр. 5-22.
12. Ковачек Станић, Г. (2015). Најбољи интерес детета: законска претпоставка за одређивање наизменичног боравишта детета као облика заједничког вршења родитељског права, У: *Хармонизација српског и мађарског права са правом Европске уније : тематски зборник. Књ. 3*, Нови Сад : Правни факултет, Центар за издавачку делатност, стр. 137-156.
13. Николић, А. & Шаркић, Н. (2022). Права детета и одређивање најбољег интереса детета, *Избор судске праксе*, 31(3), стр. 10-17.
14. Новаковић, У. (2016). Алиментациони фонд према Преднацрту Грађанског законика Србије, *Правни живот*, вол. 65, бр. 10, стр. 103-122

15. Породични закон, *Сл. гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 - др. закон и 6/2015
16. Почуча, М. (2010). Законско издржавање брачних и ванбрачних партнера. *Право - теорија и пракса*, вол. 27, бр. 3-4, стр. 79-93.
17. Почуча, М. (2018). Извршење одлука у породичним стварима, У: *Четрдесет година извршног законодавства у грађанским поступцима: зборник радова* (стр. 269-279), Београд: Правни факултет Универзитета Унион: Службени гласник
18. Службени гласник Републике Србије“, бр. 85/05, 88/05 и 107/05
19. Устав Републике Србије, *Сл. гласник*, бр. 98/2006 и 115/2021.
20. члан 27. Конвенције о правима детета - <https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20odeteta.pdf> Преузето 19.07.2024.
21. Шаркић, Н. & Николић, М. (2022). Коментар Закона о извршењу и обезбеђењу: судска пракса и прописи с посебним додатком о грађанском извршном поступку: према стању законодавства од 1. јула 2022. године, Београд: Службени гласник : Правни факултет Универзитета Унион.
22. Шаркић, Н. & Почуча, М. & Крстинић Д. (2023). Неопходност увођења алиментационог фонда у нашем правном систему, У: Актуелна питања савременог законодавства и правосуђа : Зборник радова са Саветовања правника, Будва, 2–6. јун 2023. године. Удружење правника Србије : Регула, Београд, стр. 27-43.
23. Шаркић, Н. & Почуча, М. (2020). Породично право и породично правна заштита, Београд: Правни факултет Универзитета Унион: Службени гласник.

CIP - Каталогизација у публикацији Библиотека Матице српске, Нови Сад

34:316.3"20"(082)

МЕЂУНАРОДНИ научни скуп "Правнички дани - проф. др Славко Царић" (21 ; 2024 ; Нови Сад)

XXI међународни научни скуп "Правнички дани - Проф. др Славко Царић" "Одговори правне науке на изазове савременог друштва", Нови Сад, 4. и 5. окт. 2024 = XXI International Scientific Conference "Legal days - Prof. Slavko Carić, PhD" "The Responses of Legal Sciences to the Challenges of Modern Society" : [зборник радова] / [уредник Милан Почуча]. - Нови Сад : Универзитет Привредна академија, Правни факултет за привреду и правосуђе, 2024 (Нови Сад : Граф 021). - 770 стр. : илустр. ; 24 cm

Радови на срп. (ћир. и лат.) и енгл. језику. - Тираж 150. - Стр. 23-26: Уводна реч / Милан Почуча = Opening word / Milan Počuča. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Резиме на енгл. језику уз сваки рад.

ISBN 978-86-86121-64-6

а) Правна наука - Савремено друштво - 21. в. – Зборници

COBISS.SR-ID 153244169